

leden met 5 plaatsvervangers, die in alle gedingen als deskundigen optreden. De commissie kan zich, indien een geval dit vereischt, een of twee buitengewone leden, specialisten op een bepaald gebied, toevoegen.

De kwakzalverij wordt krachtig tegengegaan. Den verkoop van middelen, waarvan de samenstelling geheim wordt gehouden of die te duur worden verkocht, kan de Justitie verbieden. Zij mogen dan niet meer geadverteerd worden.

In de ziekenfondsen bestaat een inkomstengrens voor de leden. Wie meer dan 1200 Kronen verdient, moet buiten zijn contributie 1 of 1½ procent van zijn inkomen aan het ziekenfonds betalen. Het honorarium van den arts per lid en per jaar is 4 Kr.; gezinnen betalen per hoofd iets minder.

In vele landgemeenten krijgt de arts een vast jaargeld, bijv. van 600 Kr.; verder wordt per visite 2 Kr. betaald en per consultatie 1 Kr., terwijl op grotere afstanden ongeveer 2 Kr. per K. M. wordt toegevoegd, en voor nacht en zondagvisites 2 of 3 Kr. De gemeente betaalt voor de armen het geheele honorarium en voor alle andere patiënten de vergoeding voor den afstand.

De „Maatschappij” vergadert eens in de drie jaren. De gewesten houden een jaarlijksche vergadering. De leden nemen geen betrekkingen aan zonder goedvinden hunner afdeeling. Van het „Ondersteuningsfonds” kan ieder arts lid worden voor 15 Kr. per jaar.

Dit fonds bezit 381 leden en een kapitaal van ruim 400.000 Kr. Een begrafenis kas, met 234 leden, geeft bij overlijden een uitkeering van 1000 Kr.

De contributie aan de „Maatschappij”, incl. abonnement op het „Tijdschrift” bedraagt 12.50 Kr.

Sedert 1833 bestaat er ook een zuiver wetenschappelijke geneeskundige vereeniging, wier tijdschrift (Norsk. Magazin for Laegevidenskaben) 2000 Kr. staatssubsidie geniet.

PINKHOF.

PARTICULIERE CORRESPONDENTIE.

NEGENDE VLAAMSCH NATUUR- EN GENEESKUNDIG CONGRES,

Gehouden te Aalst 23 en 24 September 1905.

Er bevonden zich op den tijd, die bepaald was voor de opening van dit negende Vlaamsch Natuur- en Geneeskundig Congres, nl. Zaterdagmiddag half vijf, een tamelijk groot aantal leden in de raadzaal van het gemeentehuis te Aalst. Weliswaar was het aantal der opgekomenen om de eerste algemeene vergadering bij te wonen in verhouding tot het geheele aantal leden van het congres zeker niet groot te noemen, maar in vergelijking met andere jaren was een betere opkomst niet te ontkennen; in den regel toch verschijnen de leden eerst op den tweeden dag, den eigenlijken congresdag, in grootere getale. Of die grootere toeloop veroorzaakt werd door het feit, dat het congres voor het eerst officieel zou worden ontvangen door het gemeentebestuur, of door de aangekondigde voordracht van Prof. VERRIEST of door het muziekfeest dat den congresleden des avonds zou worden aangeboden, durf ik niet beslissen. Voorzeker acht ik de officieele ontvangst door het gemeentebestuur voor het congres een stap vooruit in de goede

richting; het is een bewijs, dat het congres zich meer en meer een plaats veroverd, en in den strijd voor het Vlaamsch een macht begint te vormen, waarmede rekening dient gehouden te worden. Ook uit het verslag van den Secretaris Dr. VAN DE VELDE, hetwelk werd uitgebracht nadat de Voorzitter van het plaatselijk comité, Dr. I. BAUWENS, ons het welkom had toegeroepen, bleek van die officieele erkenning van het congres door de autoriteiten, uit de mededeeling dat èn door het Rijk, èn door de Provincie, èn door de gemeente Aalst toelagen aan het congres waren gegeven.

Ik wil nog vermelden, dat Dr. BAUWENS, die de ziel van het congres bleek te zijn en aan wiens groote werkkraft in de eerste plaats de goede voorbereiding en regeling van het congres te danken was, in zijn welkomstgroet dank bracht aan allen die iets hadden bijgedragen tot het tot stand komen van het congres, dat men oorspronkelijk in een zoo kleine plaats niet mogelijk had geacht, en dat hij ook ons, Noord Nederlanders, niet vergat, die in een vrij groot aantal waren opgekomen en een verre reis er voor hadden over gehad om met hen samen te werken en hun een bewijs van sympathie met hun streven te geven.

Een groote teleurstelling was het bericht, dat Prof. MAC LEOD, de man aan wien deze Vlaamsche Congressen zooveel hebben te danken, die ze heeft in het leven geroepen en tot bloei gebracht, de onvermoeide strijder voor de Vlaamsche zaak en de Vlaamsche hoogeschool, voor het eerst het congres niet zou bijwonen. Van een man als MAC LEOD is het aan te nemen, dat slechts redenen van overwegenden aard hem tot onthouding aan, ik mag wel zeggen, zijn congres noopten, maar zoowel ter wille van de goede zaak als om de persoonlijkheid zelve is het van harte te hopen, dat wij op een volgend congres zijn tegenwoordigheid weder zullen mogen begroeten.

In zijn plaats werd nu Prof. G. VERRIEST van Leuven tot Voorzitter van het Congres benoemd, die deze taak dankbaar aanvaardde en begon met voor te stellen een telegram te zenden aan Prof. MAC LEOD, wat bij de vergadering algemeen instemming vond. Daarna werd Dr. BAUWENS van Aalst tot Onder-Voorzitter gekozen en Dr. O. VAN DE VELDE ook te Aalst tot Secretaris.

Vervolgens had de officieele ontvangst door den Burgemeester en schepenen (wethouders) der stad Aalst, in officieel ambtsgewaad, plaats, waarbij de Burgemeester GEERAERTS in een Vlaamsche toespraak het congres welkom heette en zijn voldoening er over uitsprak, dat nadat eerst de grootere steden door het congres bezocht waren nu ook Aalst aan de beurt was gekomen. Hij twijfelde niet of het congres zou zich hier op zijn plaats gevoelen, omdat Aalst een op en top Vlaamsche stad is; als bewijs daarvan moge gelden, dat zoolang hij zich herinnert in den gemeenteraad geen woord Fransch gesproken is. Nadat de eerewijn rondgediend was en Prof. VERRIEST den Burgemeester had dank gezegd voor de ontvangst en de goede wenschen voor het congres uitgesproken, begaven wij ons naar de op de eerste verdieping van het stadhuis zich bevindende feestzaal, waar Prof. VERRIEST een rede zou uitspreken, getiteld: *De Humaniora en de Medische Opleiding*.

In een onderhoudende boeiende rede besprak hij de vraag of op de school, die het lager onderwijs met het hooger onderwijs moet verbinden Latijn en Grieksch moet onderwezen worden of niet. In alle landen is dit vraagstuk

aan de orde en zijn commissies ingesteld om het te onderzoeken en zoo mogelijk tot oplossing te brengen. Ook in België wordt er veel over geschreven. Onder de tegenstanders van het Grieksch en het Latijn wil Spreker onderscheid maken tusschen twee groepen. De eersten noemt hij de „utilitaristen”, de baatzuchtigen, als voorbeeld van wie hij de Amerikanen scherp hekelt. Het zijn degenen, die niets voor een meer idealistische opleiding voelen, maar meenen dat noodig is een praktische opleiding, die de jongelieden rechtstreeks geschikt maakt voor de „struggle for life” of liever voor „struggle for money”. Het gevolg is, zegt Spreker, dat in Amerika slechts dat geteld wordt, wat rechtstreeks geld oplevert en ter illustratie maakt hij een vergelijking tusschen EDISON, wiens scherp vernuft er slechts op uit is uitvindingen te doen die direct praktisch nut en winst opleveren, en BERZ, die tracht dieper in het wezen der electriciteit door te dringen, de wetten op dat gebied op te sporen en wiens ontdekkingen ten slotte de geheele wetenschap veel meer vooruit brengen. Van dat materialisme moet de jeugd gered worden. De jongeman moet door het onderwijs in staat gesteld worden later zijn brood te verdienen, maar de school mag niet alleen dienen om te leeren geld verdienen. In de school moet hij zich bewust worden van de krachten van zijn geest en daar moet hij de grondslagen leggen voor de ontwikkeling van geest en gemoed voor zijn geheele verdere leven.

Ook in België bestaat de neiging het onderwijs zóó te veranderen, dat de aanstaande apothekers en geneesheeren van het Latijn en Grieksch zullen worden vrijgesteld. Dat is absurd, zegt spreker; juist de geneesheer heeft noodig een echte *homo* te zijn, hij moet onbaatzuchtig zijn. Hij moet van zijn lijders niet alleen het lichaam zien en behandelen, maar ook hun geest moet hem niet vreemd zijn. Hij moet daarom in geest, karakter en ontwikkeling boven de gewone samenleving uitsteken; de geneeskundige stand mag niet van zijn hoog standpunt dalen. En de geest wordt gevormd en gesterkt door het samenzijn met de groote werken der oudheid.

Maar, vraagt de spreker, is misschien niet hetzelfde te bereiken door de bestudeering der moderne talen? Is in de levende talen niet ook te vinden, wat de studie der doode talen zoo wenschelijk maakt? Spreker geeft gaarne toe, dat daar te vinden is wat tegen de werken der Grieken en Romeinen opweegt en noemt als voorbeelden: DANTE, het Nibelungen-lied, SHAKESPEARE, de Fransche klassieken, GOETHE, SCHILLER en LESSING. Het zou de moeite waard zijn een proef er mede te nemen. Die proef is in Duitschland genomen. Daar heeft men de „Ober-Realschule” ingesteld, ook met een negenjarigen cursus zooals het Gymnasium, en om zich een oordeel te vormen over de resultaten van zulk een onderwijs is Spreker een onderzoek daarnaar gaan instellen in verschillende Duitse steden, door die „Ober-Realschule” te bezoeken. Zijn indruk is geweest, dat het vervangen der doode talen door de levende niet gelukt is. Waaraan dat ligt, kan hij niet beslist zeggen; misschien ligt het aan de methode, of daaraan, dat de klassieke talen niet te vervangen zijn door de levende talen. Wij staan ten opzichte der werken der ouden op zulk een neutraal standpunt, men behoeft geen oogenblik bang te zijn voor het overbrengen van consequenties uit die verafgelegen tijden op onze tijden en tegenwoordige toestanden; het gevolg is, dat men de leerlingen alles kan laten lezen. Zoo is het niet met de levende talen. Van

GOETHE hadden de leerlingen het beste niet gelezen; van Faust werd niet gewaagd, maar wel kregen zij Iphigenie te lezen, een „naäperij” van de klassieken. En met de Fransche klassieken gaat het al evenzoo. Spreker heeft dus den indruk gekregen, dat men onmogelijk het Grieksch en Latijn kan vervangen door de levende talen.

Maar een tweede groep van tegenstanders zijn zij, die wel voelen voor de klassieke opleiding, maar zich er op beroepen, dat de resultaten van de zes of zeven jaar studie van Grieksch en Latijn zóó pover zijn, dat de leerlingen toch niet doordringen in de schoonheden der oude schrijvers en dat het dus weggeworpen tijd is. Dat is helaas zoo, zegt spreker, maar dat ligt aan de methode. En dat geldt niet alleen voor de doode talen, maar evenzeer voor de levende talen. Dat komt omdat de leerlingen niets te hooren krijgen dan grammatica en syntaxis, dan taalregels en uitzonderingen daarop en uitzonderingen weer daarop. Daarop studeeren onze kinderen ten slotte hun geest kort en klein; het is de „schoolmeester”, die zich overal tusschen de jongelingen en de meesterwerken der oudheid indringt. En in vuur gerakend deelt Spreker zijn eigen herinnering mede: hoe hij hongerend naar de klassieken zijn studie op het „college” begon, maar niets schoons er in kon vinden, totdat hij les kreeg van GUIDO GEZELLE, die de grammatica bijzijde liet, maar de kunst verstond zijn leerlingen het schoone der klassieken te laten voelen en bewonderen. Maar deze methode vond geen genade in de oogen van de „schoolmeesters” en GUIDO GEZELLE werd terzijde gesteld en toen werd het in het college weer alles klassiek en dood.

Met een krachtigen aandrang, dat toch de methode van onderwijzen zal worden veranderd en dat dan zal blijken, dat de studie der humaniora vooral voor de aanstaande geneesheeren een niet te vervangen factor voor hun ontwikkeling zal zijn, eindigde de Spreker zijn met groote belangstelling gevolgde en luid toegejuichte rede.

Des avonds genoten wij in dezelfde feestzaal een muziekfeest, dat den congresleden aangeboden werd door den „Aalsterschen Tak” van het Algemeen Nederlandsch Verbond. In de pauze van dit concert hoorden wij door den Voorzitter dezer vereeniging in onberispelijk Nederlandsch den lof verkondigen van onzen Onder-Voorzitter Dr. BAUWENS, waaruit ons bleek, dat deze veelzijdige man ook nog een in België zeer bekend roman- en tooneelschrijver en dichter is. Hem werd bij deze gelegenheid het Eere-Voorzitterschap van den „Aalsterschen Tak” aangeboden.

Den volgenden morgen begonnen in het Stadhuis de afdeeliningsvergaderingen van het congres.

In de vierde afdeeling (Inwendige geneeskunde, Geneesmiddelleer en Veeartsenijkunde) sprak het eerst Prof. VERSTRAETEN uit Gent over *onregelmatige geruchten bij de auscultatie van het hart aangetroffen*. In hoofdzaak behandelde hij het organisch blaasgeruisch („souffle organique”), dat bij bloedarmoede, bij gemoedsaandoeningen bij nerveuse personen gehoord wordt, soms kort van duur is, dan weder zeer lang kan blijven bestaan. Vele verklaringen zijn reeds getracht te geven van dit geruisch, maar Spreker meent ze te moeten toeschrijven aan een sterkere contractie van de hartspier; hiermede in overeenstemming zou zijn, dat zulk een geruisch verdwijnt in het coma, in het algemeen als het hart slechter werkt, zich minder goed

contraheert. Deze verklaring geldt echter alleen voor de tijdelijk optredende blaasgeruischen. De lang bestaande geruischen bijv. bij chlorose schrijft hij toe aan een verdunning van het bloed bij gelijktijdig goed werkend hart, waarvan het gevolg zou zijn dat de bloedstroom versneld is. Wordt het bloed normaal, d. i. dikker van consistentie, dan verdwijnt het geruisch. Spreker heeft een toestel geconstrueerd, waarmede hij zegt in staat te zijn te bewijzen, dat er een zekere stroomsnelheid noodig is om een „souffle” teweeg te brengen. Spreker eindigt zijn voordracht met te zeggen, dat hij zich bij zijn verklaring niet heeft gesteund op hypothesen, maar op naar zijn meening wel bewezen feiten.

Na een korte discussie spreekt Prof. VERSTRAETEN vervolgens over het ademhalingsgeruisch bij beginnende tuberculose der longen. Hij is van meening, dat de auscultatie van het ademhalingsgeruisch van het allergrootste belang is om het tuberculeuse proces in de longen in zijn allereerste begin te herkennen, en begeeft zich daarvoor in een lange beschouwing over het tot standkomen van het ademhalingsgeruisch. Zijn conclusie is, dat als het ademhalingsgeruisch over beide longen zeer flauw is te hooren er groote verdenking op tuberculosis pulmonum moet bestaan.

In een verhandeling getiteld: *Iets over chloroformnarcose* van Dr. RUBBRECHT, oogarts te Brugge, die wegens afwezigheid van den schrijver door Dr. VAN STEENKISTE werd voorgelezen, wijst de schrijver op het belang om bij de narcose niet alleen op den lichtreflex op één oog te letten, maar het licht daarvoor in beide oogen te doen invallen. Hij is van meening, dat in het meest gewenschte stadium van de narcose, de pupil niet meer op licht reageert als men het licht in één oog laat invallen, maar nog wel als men in beide oogen het licht laat vallen. Ziet men dan nog een kleine reactie optreden, dan is dat een bewijs, dat de patiënt nog een paar druppels mag hebben; is de reactie bij het onderzoek van beide oogen tegelijk verdwenen, dan mag de patiënt op dat oogenblik geen chloroform meer hebben. Spreker heeft een groot aantal narcoses gegeven en daarbij de ervaring opgedaan, dat men op deze wijze de hoeveelheid chloroform nauwkeurig doseeren kan. Hij eindigt met nog een behartigenswaardigen raad: de narcotiseur lette slechts op den patiënt, niet op hetgeen de operateur verricht.

In een tweede verhandeling deelt Dr. RUBBRECHT een opmerkelijk geval mede van een hysterische oogspier-contractuur bij twee leerlingen van een vroedvrouwenschool, die veel samen werkten en bij elkaar waren. Bij de tweede was deze toestand opgetreden alleen door het zien van den strabismus bij de andere, een zuiver geval van „psychische infectie” dus. Een eigenaardigheid was nog, dat bij de tweede de kramp optrad, als zij met beide oogen keek; sloot men het ééne oog, dan was het andere zeer goed in alle richtingen bewegelijk.

Daarna kreeg Dr. PEETERS uit Gheel het woord om ons te bewijzen, dat BILDERDIJK in zijn „Ziekte der geleerden”, in 1806 verschenen, reeds een volkomen juiste en volledige beschrijving der ziekte heeft gegeven, die wij nu neurasthenie noemen, welke ziekte echter in zijn tijd niet als zoodanig bekend was en eerst vele jaren later door den Amerikaanschen neuroloog BEARD beschreven is en als een apart ziektebeeld in de pathologie is ingevoerd. BEARD meende, dat het een speciaal Amerikaansche ziekte was. BIJ-

BERDIJK was zelf neurasthenicus en een eigenaardigheid der lijders aan die ziekte is, dat zij steeds over hun ziekte willen spreken; BILDERDIJK dreef dit nog verder en schreef er over, en zijn „Ziekte der Geleerden” is een echte monographie over neurasthenie. Als bewijs haalt Spreker een tal van citaten aan, waaruit blijkt, dat hij een juist inzicht in die ziekte had en de symptomen maar al te wel kende. Natuurlijk is zijn beschrijving echter die van een leek.

Vervolgens sprak Prof. WENCKEBACH uit Groningen over een geval van adhaesieve pericarditis, dat hij voor eenigen tijd te behandelen had. Naar aanleiding daarvan de literatuur doorzoekend, bleek hem, dat die hoofdzakelijk uit casuïstiek bestaat. De enkele vergroeiing van de beide bladen van het pericardium geeft wel aanleiding tot eenige belemmering in de beweging van het hart, maar toch niet in zeer sterke mate; de ernstige stoornissen doen zich pas voor, als er zich pleuritis en mediastinitis bij voegt en het hart vastgehecht wordt aan borstwand en diaphragma. Dan komt het hart eens recht in de knel, wordt het belemmerd in zijn arbeid en het mechanisme van de hartswerking veranderd. Maar in niet mindere mate wordt dan ook de ademhaling gestoord. Aan de hand van de ziektegeschiedenis van den patiënt geïllustreerd door krommen en photographieën bespreekt WENCKEBACH de verschillende verschijnselen van zulk een adhaesieve pericarditis, de stoornissen in den bloedsomloop, den pulsus paradoxus, het opzwellen der v. jugularis bij inademing en de zeer sterke leverzwellling. In plaats van een puntstoot vindt men een systolische intrekking. Hij tracht uit de anatomische gegevens zooveel mogelijk alle symptomen te verklaren, waarvoor vooral bij de sterke leverzwellling langer stilgestaan wordt. Een groote verbetering werd in dit ziektebeeld teweeggebracht door de operatie van BRAUER (Marburg), het reseceeren van de kraakbeenderen der 4de, 5de, 6de en 7de rib, wat een zeer eenvoudige operatie is. De bedoeling is den stijven ring van de borstkas te verbreken, zoodat de borstkas in het vervolg meer kan toegeven aan de trekking van het hart. Ook hier had deze operatie aanstonds een opmerkelijken invloed ten goede.

Daarna las Dr. BAUWENS een verhandeling voor van Dr. COPPEZ (oogarts te Brussel) over de ongevalsneurosen in de oogheelkunde. Dr. COPPEZ, die zelf verhinderd was te verschijnen, deelde mede, dat hij in de laatste jaren een 50-tal personen behandeld had met oogstoornissen tengevolge van eenige ernstige spoorwegongelukken in de laatste jaren voorgevallen. Bij dit onderzoek is hem telkens weer gebleken, dat de diagnose van een neurose zeer moeielijk is. Hij acht het van belang, dat het onderzoek in deze gevallen door alle oogartsen op dezelfde wijze zal geschieden, als het ware naar een vast door allen aangenomen model. Ook de methoden, waardoor het onderzoek geschiedt, behooren alle gelijk te zijn en onderling overeengekomen te worden, willen de resultaten vergelijkbaar zijn. Zoo hangt het resultaat bij het bepalen van het bestaan van al of niet gevoelloosheid van het hoornvlies of bindvlies geheel af van de gevolgde methode; hetzelfde geldt voor het bepalen van het gezichtsveld. Alleen door het met elkaar eens te worden over de wijze van onderzoek, zal men resultaten krijgen die onderling gelijkwaardig zijn. Hij bepaalt zich er toe daarop te wijzen; het is hier niet de plaats, daarvoor een schema voor te stellen.

Dr. VAN DEN BULCKE (Veurne) doet zich vervolgens kennen als een groot voorstander van de toepassing van tuberculine DENYS bij de behandeling van tuberculose. Een zeer sprekend geval heeft hem tot een bewonderaar der methode gemaakt. Hij is nu in staat zijn resultaten mede te deelen verkregen bij 74 gevallen, in den tijd van 5 jaren in zijn gewone praktijk, buiten een sanatorium of ziekenhuis, en daaruit blijkt, meent hij, de deugdelijkheid der tuberculine-behandeling. Niet alleen bij longtuberculose, ook bij been-tuberculose acht hij het van belang vroeg met de tuberculine-inspuitingen te beginnen. Als diagnosticum vertrouwt hij vast op het oude tuberculine van KOCH. Dit heeft hem niet in den steek gelaten en hij heeft in de 69 gevallen, waar hij het toepaste, geen bezwaren er van ondervonden. Eindelijk weerlegt hij de tegenwerpingen, die tegen het gebruik van DENYS' tuberculine gemaakt zijn.

Dr. REMOUCHAMPS (Gent) bespreekt een chronischen vorm van oorspeekselklier-ontsteking, die voor den patiënt geen gevaar oplevert, zeer lang kan duren en waarvan hij eenige voorbeelden heeft gezien. Zoo deelt hij mede het geval van een man van 86 jaar, die van zijn 6de jaar af, nadat hij een acute parotitis had gehad, een vergrootte gezwollen parotis hield, die veel speeksel afscheidde, dat eenigszins etterachtig van kleur was, alkalisch reageerde, en veel diastatisch ferment bevatte. Er waren mikro-organismen, korte staafjes, in niet groote hoeveelheid in, die na kweeking niet pathogeen bleken voor konijnen en cavia's. Voorts beschrijft hij nog een ander soortgelijk geval.

Daarna deelt Dr. REMOUCHAMPS nog een geval mede van symmetrisch gangraen aan de handen bij een man van 70 jaar, die op zijn 36ste jaar hetzelfde proces aan beide handen en voeten had gehad, nadat hij bij het slachten van een rund een oogenblik het mes tusschen zijn lippen had vastgehouden, waarop een ulcus aan de tong gevolgd was. Nu kreeg hij het gangraen na een erysipelas faciei. Uit dit alles wil Spreker afleiden, dat het een infectieus proces is. Spreker geeft een overzicht over de opgeworpen hypothesen ter verklaring van deze ziekte.

De Voorzitter van deze sectie, Dr. DE BUCK van Froidmont, besprak daarop de beteekenis der ammoniurie. De bepaling van ammoniak in de urine is moeielijk en tijdroovend. Door KRÜGER en REICH is echter een eenvoudig en praktisch toestel gemaakt voor die bepaling, waarmede in 17 minuten zulk een bepaling te doen is. Spreker geeft in het kort een beschrijving van dat toestel. Hij heeft in den laatsten tijd een groot aantal onderzoeken er mede gedaan bij krankzinnigen, maar deze onderzoeken zijn nog niet afgeloopen, zoodat hij nog geen conclusie daaruit kan trekken. Er schijnt intusschen een verband te bestaan tusschen de hoeveelheid ammoniak in de urine en de zoutzuurafscheiding in de maag.

Ten slotte wijst Dr. VERMEERSCH uit Lichtervelde op eenige weinig bekende verschijnselen, die het eerste symptoom kunnen zijn van een nog niet gediagnosticeerde diabetes mellitus. Zoo deelt hij een geval mede van een patiënt, die kwam klagen over diplopie en bij wien een oculomotorius-paralyse bestond. Hij onderzocht de urine en vond suiker. Na een streng dieet verdween de oogspier-paralyse. Nog enkele andere voorbeelden haalt hij aan. Hij dringt er op aan, dat men in elk geval, waarin men de symptomen niet kan verklaren of behoorlijk in een ziektebeeld kan th is brengen, de urine op suiker zal onderzoeken.

Hiermede was het programma der vierde afdeling afgewerkt. Ook in de drie andere afdelingen werden tal van voordrachten ten gehore gebracht.

In de pauze tusschen de voormiddagzitting en de namiddagzitting hadden wij, Noord-Nederlanders, het voorrecht de gasten te zijn van Dr. BAUWENS, die ons had uitgenoodigd ten zijnent het noenmaal te gebruiken. Dit noenmaal, waaraan wij met verscheidenen van onze Vlaamsche broeders aanzaten, bleek echter een volslagen diner te zijn, waarbij een aangename opgewekte toon heerschte en Dr. BAUWENS en zijn echtgenoot zich als uitstekende gastheer en gastvrouw deden kennen. Alle aanwezigen stemden dan ook van harte in met den in warme bewoordingen door Prof. WENCKEBACH ingestelden feestdrank ter eere van onze gastvrouw.

In de algemeene vergadering, die des namiddags in de raadzaal plaats had, werd allereerst de vraag behandeld, wanneer en waar het volgende congres zal plaats vinden. Sommigen achten het gewenscht het congres om de twee jaar te doen plaats hebben in plaats van elk jaar, maar het bestuur acht dat minder gewenscht, met het oog op het feit dat deze congressen behalve de beoefening der wetenschap ook nog de bedoeling hebben de Vlaamsche taal te propageeren als voermiddel voor het bespreken en bestudeeren van wetenschappelijke onderwerpen. Daarom is het gewenscht, dat elk jaar een congres plaats hebbe, opdat elk jaar weer opnieuw het bewijs geleverd worde, dat het mogelijk is in de Nederlandsche taal wetenschap te beoefenen. Maar bovendien is er nog een bijzondere reden om het volgend jaar weer een congres te houden nl., dat in 1906 dit Congres zijn tienjarig bestaan zal vieren en dit niet onopgemerkt mag voorbijgaan. Nadat de vergadering haar goedkeuring gehecht heeft aan het besluit volgend jaar opnieuw een congres te houden, wordt besloten, dat dit in Brugge zal plaats hebben. Dr. VAN STEENKISTE van Brugge geeft daarop zijn groote ingenomenheid met dit besluit te kennen.

Daarna werd een begin gemaakt met de bespreking van het vraagstuk der drinkwaterleiding in de steden van Neder-België. De „Compagnie intercommunale des Eaux” heeft een ontwerp gemaakt om geheel Neder-België van goed drinkwater te voorzien. Dit water zal worden aangevoerd uit het dal van de Bocq, een klein riviertje, dat in de Belgische Ardennen ontspringt en zich bij Yvoir, ten zuiden van Namen, in de Maas stort. Reeds sedert 1899 wordt van uit deze vallei het water door een lange leiding gevoerd naar Boschvoorde bij Brussel, waar groote waterreservoirs en andere waterleidingswerken zijn aangelegd en van waaruit alle voorsteden van Brussel met hun 360000 inwoners van goed drinkwater worden voorzien. Daarvoor wordt nu dagelijks 30000 M³ grondwater uit het bekken van de Bocq getrokken. De genoemde maatschappij heeft nu het plan opgevat om ook de andere steden van West-België, Aalst, Gent, Brugge tot zelfs Ostende en Blankenberghe, op dezelfde wijze van drinkwater te voorzien, waarvoor het dagelijksche debiet sterk vermeerderd zou moeten worden. Daarvoor heeft de maatschappij het terrein, waaraan het water moet worden onttrokken, uitgebreid, door ook bronnen in het dal der Hoyoux, iets noordelijker gelegen, aan te koopen, waardoor zij het debiet zal kunnen opvoeren tot 100000 M³ per dag. De gemeenteraden van Gent en Blankenberghe hebben

zich reeds voor de uitvoering van dit plan verklaard, de overige gemeenten zullen wel spoedig volgen.

Door de inleiders van dit vraagstuk, de heeren Dr. A. J. J. VANDEVELDE, bestuurder van het stads-laboratorium te Gent, en Dr. I. BAUWENS van Aalst, was een rapport uitgebracht, dat op het congres in druk aan de leden werd uitgereikt, en nu door hen nog met een enkel woord nader werd toegelicht. Zij stelden in het licht, dat het grondwater, dat aan het bekken der Bocq wordt ontleend, van een zeer goede qualiteit is, zeer constant van samenstelling en temperatuur, helder en niet verontreinigd is. Het is afkomstig uit de carbonifere krijtlagen, die wel te onderscheiden zijn van de devonische krijtlagen. Het water uit de laatste toch is meer een oppervlaktewater, staat in betrekking tot de rivieren en is derhalve blootgesteld aan verontreiniging.

Ook uit een bacteriologisch oogpunt voldoet dit water aan de eischen, die er aan gesteld mogen worden. Een aantal staten omtrent de scheikundige samenstelling, hardheid, en de uitkomsten van het bacteriologisch onderzoek zijn bij dit rapport gevoegd.

Tenslotte kwam Dr. STRUELENS uit Brussel nog de ondervinding mededeelen in de laatste 6 jaren opgedaan in de gevangenis te Sint Gillis, een der voorsteden van Brussel. In al de jaren, dat de waterleiding bestaat, heeft hij in die gevangenis geen enkel geval van typhus te behandelen gehad, terwijl vóór dien tijd elk jaar verscheidene gevallen voorkwamen onder de gevangenen, zeshonderd in getal, soms kleine epidemieën; men gebruikte daar voor dien tijd putwater.

Een voorstel van den voorzitter om den Koning in kennis te stellen met het besprokene en verhandelde op dit congres omtrent dit vraagstuk der watervoorziening werd met luid applaus begroet.

Daarna werd dit negende congres gesloten verklaard.

Na afloop verzamelden wij ons aan een feestmaaltijd in de groote feestzaal van het Stadhuis. Dat het aan dezen maaltijd vroolijk toeging en een opgewekte toon heerschte, behoef ik niet afzonderlijk te vermelden. Ook aan de welsprekendheid werd heel wat geofferd. Ik wil alleen vermelden, dat Dr. VAN STEENKISTE een hartelijken dronk uitbracht op de Noord-Nederlanders, die beantwoord werd door Prof. WENCKEBACH. Deze wees er o. a. op, dat wij Noord-Nederlanders niet alleen komen om onze Zuidelijke broeders te steunen, maar ook wel degelijk zelf voordeel trekken uit den omgang met hen. Hij wees bijv. op het weder kennismaken met een aantal goede oud-Hollandsche woorden, die in Nederland vergeten zijn en die het Vlaamsch nog zuiver bewaard heeft. Later op den avond voerde Prof. TREUB nog het woord om naar aanleiding van een toast van baron DE BETHUNE, schepen van Aalst en lid van de Kamer van Afgevaardigden, dezen te waarschuwen dat hij vooral niet moest aandringen op het scheppen van een Vlaamsche Akademie, maar op de inrichting van een Vlaamsche Hoogeschool. Dat is wat de Vlaamsche beweging noodig heeft en waarop zij, met het oog op het feit, dat $\frac{3}{5}$ van de Belgische bevolking Vlaamsch sprekend is, het volste recht heeft.

Na afloop van het feestmaal begaven wij ons naar het station, daar de meeste congresbezoekers dien avond Aalst weer verlieten. In een opgewekte

stemming scheidden wij van onze prettige gastheeren, met een van ganscher harte gemeend: tot weerzien het volgend jaar te Brugge!

Voor een aantal congresleden was echter het samenzijn nog niet geheel ten einde, aangezien wij voor den volgenden dag door de „Compagnie intercommunale des Eaux” uitgenoodigd waren een gratis uitstapje te maken naar het Bocqdal, ten einde aldaar de door haar aangelegde werken ter verkrijging van het drinkwater en ter geleiding daarvan naar de Brusselsche voorsteden, waarvan wij op het congres reeds zooveel gehoord hadden, te bezichtigen. De deelnemers moesten zich daarvoor Maandag ochtend ongeveer kwart voor zeven aan het „gare du Nord” te Brussel bevinden.

De reis ging van Brussel over Namen naar Ciney, waar overgestapt moest worden; hier wachtte ons een ontbijt, dat den meesten zeer welkom was na het vluchtige kopje koffie in den vroegen morgen te Brussel. Na dit ontbijt met koffie, eieren, beurrés en non-beurrés ging het met een lokaal-treintje tot Sovet. Hier begon de eigenlijke tocht onder leiding van eenige ingenieurs van de „Compagnie”, naar de hoogste der bronnen in het Bocqdal.

In Sovet is de eerste bron. Verkeerdelijk heeft men zich voorgesteld, dat de rivier de Bocq zelf het water leverde; dit is niet het geval, maar vele kilometers lang is, het Bocq-dal volgend, op alle kleine, uit den steilen linker oever ontspringende bronnetjes beslag gelegd. Daartoe is een kilometers lange onderaardsche gang gemaakt, waarin een volwassen man rechtop staan kan, en waarin uit tallooze boorkanalen het heldere bergwater siepelt. Reeds bij het begin van dit kanaal, bij Sovet, vormt dit uitsijpelende water een onderaardsch beekje, dat bij zijn benedenwaartschen loop voortdurend aanwinst krijgt, zoodat het na eenige kilometers reeds een respectabel riviertje is geworden.

Wij hebben deze onderaardsche gangen, waarin men op een ijzerconstructie boven het water loopen kan, op verschillende plaatsen bezocht, den loop van dezen Styx telkens honderde meters onder den grond vervolgd, onderaardsche watervallen en stroomversnellingen aanschouwd en eindelijk, in Spontin, de beek gezien bij daglicht, geleid door een bassin met glooienden bodem van witte tegels, en hier bewonderden wij de helderheid van het water, dat in een laag van 1 M. dikte een licht hemelsblauwe kleur vertoont.

De grootsche aanleg, het heerlijke bergwater, de duidelijke uitleggingen van onze vriendelijke en deskundige geleiders, de liefelijke omgeving maakten dit uitstapje belangwekkend en aangenaam. Het werd besloten door een allergenoegelijkst feestmaal in de eenige ruimte, groot genoeg om zestig man te bevatten, in Spontin aanwezig, de bovenkamer van een schoenmakerswoning.

Dit feestmaal werd ons aangeboden door de Compagnie des Eaux, die, (het was niet alles „pour nos beaux yeux!”) er veel belang bij had, het Vlaamsche Natuur- en Geneeskundig Congres te interesseeren voor haar grootsche plannen, die met de gezondheidstoestand in Vlaanderen in nauw verband staan.

Na champagne en toasten moesten wij ons haasten om den trein naar Brussel terug te pakken. Nog een gezellig praatje met onze Vlaamsche broeders, een paar hartelijke handdrukken, en in den donkeren hal van den „gare du Nord” stooft de laatste groep van het Vlaamsche congres uitéén.